

RÄTT SVAR

Ta reda på!

1. Det sägs att birkarlarna var finnar. De hade tillåtelse av Sveriges kung att bedriva handel och ta upp skatt från samerna under 1300–1500-talet.
2. Bonden (nybyggaren) slapp betala skatt i 15 år och dessutom fick de mark gratis.
3. I och med den fick bara samer som ägnade sig åt rensköttsel tillgång till samebyns rättigheter såsom att fiska och jaga samt rensköttselrätt.
4. Odlingsgränsen skilde fjällområdena från skogsområdena. Samerna skulle ha ensamrätt till markerna ovanför gränsen och rätt till vinterbete i skogarna nedanför.
5. a) En sameby är en slags förening som ett antal renskötare driver tillsammans. Samebyn är samtidigt ett landområde där renskötarna får bedriva sin rensköttsel, jaga och fiska.
b) Nej, alla samer får inte (och vill inte heller) syssla med rensköttsel. Det finns olika lagar och regler som bestämmer vem som får och inte får ägna sig åt rensköttsel. I dag gäller rennäringslagen från 1971 (reviderad 1993). Samer har rensköttselrätt men i praktiken får majoriteten av dessa inte bedriva rensköttsel eftersom man då måste vara medlem i en sameby.
6. *Bildandet av nationalparker* – begränsat möjligheterna till jakt och fiske.
Utbyggnaden av vattenkraft – kraftverken och de reglerade älvarna har gjort att byar, betesmarker och andra landområden hamnat under vatten och därmed inte kan användas mer.
Gruvdrift och industrialisering – förändrat landskapet och begränsat möjligheterna till jakt och fiske.
Modernt skogsbruk – förändrat markerna och har på så sätt begränsat en del rensköttares tillgång till bra renbete för sina renar.
Turism – utbyggnaden av till exempel fjällanläggningar och hotell förändrar och sliter på naturen samt begränsar tillgången till renbete.
7. Gemensamt för ursprungsfolken är att de:
  - har levt på samma plats sedan mycket lång tid tillbaka före det att länderna ockuperades eller koloniserades.
  - har en kultur som skiljer sig från samhället runtomkring.
  - har eget språk som skiljer sig från samhället runtomkring.
  - har seder som skiljer sig från samhället runtomkring.
  - i regel har förtryckts/förtrycks av staten.
8. Samiskan har liksom andra språk anpassat sig till kulturen och det traditionella sättet att leva. I det samiska språket finns det gott om ord som uttrycker terräng, väder, vind, olika naturförehållanden och rensköttseln. Det beror på att samerna förr levde mycket nära naturen och att det då krävdes mycket exakta ord för att förklara olika typer av marker, väderförhållanden, färger på renar etcetera.
9. Hårdslöjd är traditionellt samiskt hantverk i trä och horn medan man med mjukslöjd menar samiskt hantverk i skinn, tyg och rot. Traditionellt sett har männen sysslat med hårdslöjd medan kvinnorna arbetat med mjukslöjd. Det är en fördelning som (delvis) håller på att försvinna.
10. Jojk sägs vara en av de äldsta musikformerna i Europa. I joken är melodi och text inflettade i varandra och dessa återger tillsammans till exempel en person, ett djur eller ett fjäll. Joken kan också beskriva en känslöstämning.
11. Samerna har sedan urminnes tider levt i området som benämns Sápmi. Sápmi består av Kolahalvön i Ryssland, nordligaste Finland, norra Norges kust- och inland samt stora delar av norra Sverige. Det är under de senaste århundradena som olika kungarikerna gjort anspråk på delar av landområdet som i dag kallas Sápmi. Landsgränser har dragits upp och därmed har Sápmi och den samiska befolkningen delats mellan olika länder.
12. Sametinget beslutar bland annat i frågor som rör den egna kulturen och språket samt fördelar bidrag till kultur och rovdjursersättning. Dessutom utser man styrelsen för sameskolorna.